

Kapitel 5

Den spæde start

Axel Munch og kammeraten Holden Dall havde fået mange aftener til at gå med at diskutere fremtidens skole, og de nåede i meget stor udstrækning til enighed. Men det kneb dem at omsætte de skønne teorier til praksis. Århus Private Realskole havde sin fastgroede facon at drive skole på, og den lod sig ikke rokke af to unge lærere, uanset deres ambitiøsitet. Men de forelagde deres ideer for en kollega, Hakon Kirkegård, der var positiv indstillet til at medvirke til en realisering.

Ideerne drejede sig om at gå bort fra volden i skolen, men naturligvis uden at gå på kompromis med indlæringen og disciplinen. På den tid var det almindeligt at slå eleverne. Det var ikke bare Oksekristensen fra Ålborg Betalings-skole, der var en forbrydelse i en skolestue, der var næsten 12 på dusinet rundt om i alle danske skoler. Volden var en integreret del af undervisningen både i relation til indlæring og til disciplin. Spanskrøret var det lovbefalede afstraffelsesmiddel, og selv om det kunne gøre ondt nok, var der opfindsomme lærere, der fandt på andre former for straf, fordi det skulle gøre mere ondt. Samtidig var det også nemmere at svinge hånden mod barnets hoved, hvorved afstraffelsen jo kom hurtigere og mere impulsivt, ligesom læreren jo også på denne måde opnåede en større tilfredsstillelse ved at få øjeblikkeligt afløb for sin affekt. Selvom disse alternative metoder i og for sig ikke var lovlige, var der ingen reaktioner overfor dem, selvom der - en sjælden gang- måtte blive klaget.

Men både for så vidt angik indlæring og disciplin mente de unge lærere, at der var andre og bedre midler!

Talte man således ordentligt til eleven og viste sin respekt for ham eller hende, som det menneske eleven jo var, kunne man forklare sit synspunkt, ikke bare sådan, at eleven glemte alt om det i samme øjeblik, ryggen blev vendt til, men således, at eleven i kraft af den respekt, der vist, følte et vist ansvar og en gensidig respekt. Forklaringen skulle ikke være doserende eller truende, men netop fremlagt således, at det fornuftige i den skinnede frem for barnet, og således, at man ved afskeden smilede i forståelse til hinanden, - og var venner! Lidt patetisk, måske! Men elevens ansvarsfølelse skulle på denne måde blive vakt, og en gensidig tillid opstå mellem lærer og elev. Det ville herefter ikke være frygten for tørre tæsk, men respekten lærer og elev imellem, der ville få eleven til at opføre sig pænt og lære sine lektier. Det modsatte ville være et tillidsbrud overfor den lærer, man ellers var kommet på fortrolig fod med, og en sådan konsekvens så barnet nødt. Der blev jo stolet på en, og det skulle eleven indefra føle en forpligtelse i!

På denne måde skulle der opstå et sympatiforhold lærer og elev imellem, men det var læreren, der var lokomotiv, - det var ham, der havde pligt til at få dette forhold oprettet. Mislykkedes det, var det som hovedregel hans fejl, og han måtte i gang igen. Men lykkedes det før eller siden, var sagen vundet, både for elev og lærer. Elevens motivering til indlæring og disciplin var nu på plads og derved løftet adskilligt i vejret, ligesom lærerens hverdag blev mere indholdsrig, og hans elevers resultater som regel forbedret. For de elever, der trods alt ikke lærte mere, var sagen dog ikke tabt, for eleven fik under alle omstændigheder noget ud af sin skoletid, nogen vil kalde det opdragelse, andre godt kammeratskab, men hovedsagen var et indhold i hverdagen, der byggede på værdier, man kunne være bekendt, og gerne så tilbage på, når tiden var overstået.

Der skulle ikke være plads til Oksekristensen her!

Naturligvis var den teoretiske vej nemmere at afstikke end den praktiske, men en af vejene læreren kunne forfølge målet, var at gøre sig umage med at forstå eleven, og finde elevens evner, for et eller andet sted var der nogle evner i en eller anden retning, og måske de kunne fortælle et og andet om en farbar vej, en interesse, der måske kunne danne grundlag for at udvirke sympatien, respekten, det kammeratlige, det, der skulle bygges på, så volden fik plads i skammekrogen, og elever og lærer havde det godt ved at ses.

Axel besad en oprigtig kærlighed til børn og unge mennesker, og han var overbevist om, at kærlighed og respekt kunne praktiseres i en skole, som grundlag for undervisning og det almindelige samvær.

Måske var hans ide om den pædagogiske håndtering opstået i Oksbøl-tiden hos førstelærer Hansen, der jo forstod at praktisere tesen:

"Tal kongeligt til børnene, så får I kongen frem i dem."

Under alle omstændigheder lancerede Axel en tilsvarende model i Ryomgård:

"Vis Jeres kunst som lærere!" - sagde han til sine medarbejdere, og mente dermed, at det i højere grad var lærerne, der skulle stilles krav til end børnene.

Nu skulle ideerne herom virkeliggøres!

Måske var det Holden Dalls far, læderhandler Dall i Middelfart, der havde hørt om en lille kreds af borgere i Ryomgård, der forgæves havde forsøgt at få startet en privat skole i byen. Han gav sin viden videre til sønnen, og de tre lærere besøgte byen for at se den an.

Købmand A.C.Andersen i Ryomgård var glad for besøget. Han og de øvrige initiativtagere havde ellers skrinlagt planen om en skole i byen, fordi en egnet ledelse var ligeså vanskelig at finde som pengene til en realisering.

Men disse unge mennesker var der åbenbart muligheder i!

Der var i forvejen ingen skole i Ryomgård. Indbyggertallet lå omkring 270, hvoraf mange var børn. Og indbyggertallet voksede stødt, hvilket især var jernbanens skyld. Senest var Gjerrild-banen blevet anlagt (1911), og der var således tale om et trafikknudepunkt med ikke mindre end 3 hovedspor og lige så mange spor til rangering!

Byens børn vandrede dagligt den lange vej ud til den lille skole i Marie Magdalene (Bøjstrupvej 19), der ganske vist var blevet forsynet med et anneks (Bøjstrupvej 20), men alligevel syntes for gammeldags!

Der var ingen planer om at udvide eller nedlægge disse to skolebygninger, men afstanden derud sammenholdt med befolkningstilgangen i Ryomgård gjorde skoleforholdene problematiske. En skole i Ryomgård allerede nu ville løse mange problemer og efter al sandsynlighed opnå god søgning. Men sognerådet kunne man ikke få med på en sådan ide, idet forpligtigelserne omkring skolegang var opfyldte: Afstanden til Marie Magdalene skole var ikke længere end børnene kunne spadsere ifølge gældende regler, hvorfor der

ikke kunne blive tale om at opføre en offentlig skole i Ryomgård. Ville man altså have en skole i byen, kunne den kun blive privat, - ingen offentlig skole her!!

Det indeholdt den ulempe, at der skulle betales skolepenge, men til gengæld også den fordel at kunne opnå eksamen, hvilket skolen i Marie Magdalene ikke kunne tilbyde!

De tre lærere fra Århus var overbeviste!

Ryomgård var stedet, hvor slaget skulle slås, og en villa ved Markedspladsen overfor hotellets rejsestald blev lejet til formålet (Markedsgade 2, kaldet Villa Svanholm).

De tre lærere havde udarbejdet en proklamation, som de cyklede rundt med i Ryomgård og nærmeste opland i december 1912, hvori de fortalte om deres nye skole, og redegjorde for omstændigheder ved undervisning, skolepenge osv., samt fortsatte:

"...vi garanterer for, at Børnene føres frem til det mål af Kundskaber og Udvikling, der kræves ved den eller de Eksamener, hvormed Skolegangen afsluttes. Men dermed er Skolens arbejde ingenlunde endt, ja det er vor Overbevisning, at en Skole, der kun tager sigte på Eksamensresultater, er saare langt fra Idealet. "Skolen er for Livet", og Livet kræver andet end Kundskaber og Færdigheder. Udvikling af Barnets Karakter får større betydning for det i Livets ubønhørlige Skole end døde Kundskaber og gølge Færdigheder..."

Så åbnedes portene!

D. 07 jan. 1913 om morgenen mødte 26 elever i en lejet, privat ejendom, Villa Svanholm, samt de fire lærere, idet en ekstra var engageret, Frk.. Kristine Kristiansen. Også Pastor Madsen, Marie Magdalene, knyttedes til skolen, idet han skulle forestå religionsundervisningen. Der var arrangeret efterfølgende kaffebord for interesserede forældre og den kreds af borgere, der havde bidraget til skolens oprettelse, og en egentlig forældreforening blev også hurtigt stiftet.

Starten gik godt og tilmeldingerne til skolen i foråret 1913 tog hurtigt fart. Det var håbet, at Villa Svanholm kun ville blive en midlertidig løsning. Og dette ønske viste sig hurtigt at gå i opfyldelse, idet lederne allerede samme forår fandt det forsvarligt at planlægge en ny skolebygning.

Med i betragtningen var også, at man fik indgået aftale med såvel den private skole i Kolind (lærer Theilgård), som den private skole i Nimtofte (Frk. Christiansen), om at nedlægge disse to, og sende eleverne til Ryomgård, hvor også de to pågældende lærere herefter blev ansat. Baggrunden var ønsket om at sikre eleverne en eksamen, hvilket man ikke havde fundet grundlag for de to steder, ligesom jernbanen jo nu sørgede for, at transportproblemet blev løst.

Ryomgård Station lå ligesom i et aflukket vænge, og afsluttede det, man kaldte Stationsvejen (i dag Jernbanegade). Men en sti snoede sig op til et bakket areal i byens udkant mod nordvest, hvor Marienhoffgårdens ejer var villig til at sælge en grund helt nede ved den nye indfaldsvej til byen. Prisen var ikke dyr, da Proprietæren ikke selv havde meget nytte af det kuperede og stenfyldte terræn. Her skulle skolen bygges og en enfløjet bygning rejstes i 1913 med en gymnastiksal på tværs af hovedbygningen.

Holden Dalls far hjalp til på den økonomiske side, sammen med blandt andre forpagter L. Hviid, Vosnæsgård, manufakturhandler P. Jensen, Kolind og bankdirektør Biisgård Jensen, Mørke. Ingen af de tre ledere havde selv midler, men forpligtede sig naturligvis overfor nødvendige lån, en for alle, alle for en.

Bygningen blev færdig til at modtage børnene i det nye skoleår efter sommerferien 1913, ligesom en lærerinde mere antoges, Frk. Marie Holst. Det følgende år kom yderligere indmeldelser, så elevtallet kom op på 102, og endnu en lærerinde antoges, Frk. Dagmar Weiner Petersen, der fik 40 kr. om måneden og anordningsmæssig brændsel samt et værelse på skolens loft. I 1915 nåede man på 130 elever, og skolens overgang fra mellemskoleeksamen til præliminæreksamen blev en realitet.

Men blandt skyggesiderne var 1. ste verdenskrigs dystre perspektiver samt lærer Theilgårds død. Og så rejste lærer Kirkegård, en af stifterne, til Fyn for at undervise der.

I 1916 blev så det første eksamenshold dimitteret, og årsberetningen fortalte naturligvis stolt om begivenheden. Men modgang var der fortsat, og for Axel var den største, at han måtte sige farvel til sin anden medstifter og gode ven Holden Dall. Sygdom plagede lejlighedsvis denne mand, der nu søgte nye udfordringer og også måtte erkende sin kærlighed til kollegaen frk. Marie Holst. Og måske var det drivkraften til flugten væk fra sladder og hvisken i krogene. Holden Dall giftede sig året efter med lærerinde Frk. Marie Holst, der da forlod skolen.

Det kneb dem at nedbryde de nedarvede fordomme omkring holdningen til eleverne, men Axel fik dem til indse, at beherskelse af deres eget temperament var en del af deres arbejde.

Det var ikke svært for de nye lærere at forstå Axels ideer! Det vanskelige lå i at praktisere dem!

Når eleven vitterligt groft provokerede og indbød til alt andet end forståelse og sympati, ja, da var det netop situationen, hvor man skulle vise sine praktiske pædagogiske færdigheder efter den Axelske filosofi. Selvfølgelig var der notoriske dumrianer og ballademagere, som man ikke kunne lære noget særligt, men de havde krav på at få noget ud af skoletiden alligevel, eller måske modereret derhen, at de til sin tid ikke måtte se tilbage på skoletiden som et mareridt. Lærerstaben fulgte anvisningerne så godt de kunne og arbejdet udførtes i det hele taget fint.

Erik var stor og impulsiv, og en mere korporlig model af revselse lå overmåde tæt på hans natur, hvorfor han måtte lægge mange og stærke bånd på sig selv for at styre de store og stærke lemmer. Men det lykkedes godt for ham, og han fik øje på sine egne resultater af denne filosofi. I sin glæde herover skrev han et vers til sin bror ved juleafslutningen 1918:

Snart er årets dage svundet,

slutningen er nær.

Vi har kæmpet, vi har vundet,

kampen blev os kær.

Broder, jeg har ikke løjet,

så du ikke selv

kampens løn i barneøjjet,

da de sagde farvel

Axel tog dette til sig, som det var ment: En tillidserklæring.

Det var den første tilkendegivelse fra en ansat lærer om, at hans ideer accepteredes og fulgtes. At det kom fra hans til tider noget firkantede bror, gjorde ikke glæden ringere. Tværtimod! Erik havde vist sig at vokse med opgaven! Den tillid han selv havde vist Erik, fik han nu tilbage i mangefold. Samtidig kunne han glæde sig over lærerstaben i det hele taget, som udviste dygtighed og loyalitet.

Men det var der også brug for, hvis dagligdagen skulle fungere. Pedel var der således ikke altid. Så stod Axel og Erik op kl. 6 om morgenen og savede brænde, bar tørv ind til kakkellovne og fyrede op, så skolen var klar til at modtage eleverne kl 09.30, og når skoletiden var overstået kl 17.00 tog de fat på rengøring. Først derefter kunne der arbejdes med at forberede den næste dag, samt alt det administrative.